

7044

[illegible]

1. Obiekt.

KOŚCIÓŁ FIL. P. W. MATKI BOSKIEJ KRÓLOWEJ POLSKI

61511

2. Czas powstania.

ok. poł. XII w.

3. Miejscowość.

STARY ŻAGAN

Nr hipoteczny.....

4. Adres.

Stary Żagań, gm. Żagań

Nr hipoteczny.....

5. Przynależność administracyjna.

Województwo...lubuskie.....

Gmina.....Żagań.....

now: ZAGYANISU

6. Poprzednie nazwy miejscowości.

Antiguns Sagan, Alt Sagan, Altkirch

7. Przynależność administracyjna

przed 1. 04. 1975

Województwo...zielonogórskie.....

Powiat.....Żagań.....

8. Właściciel i jego adres.

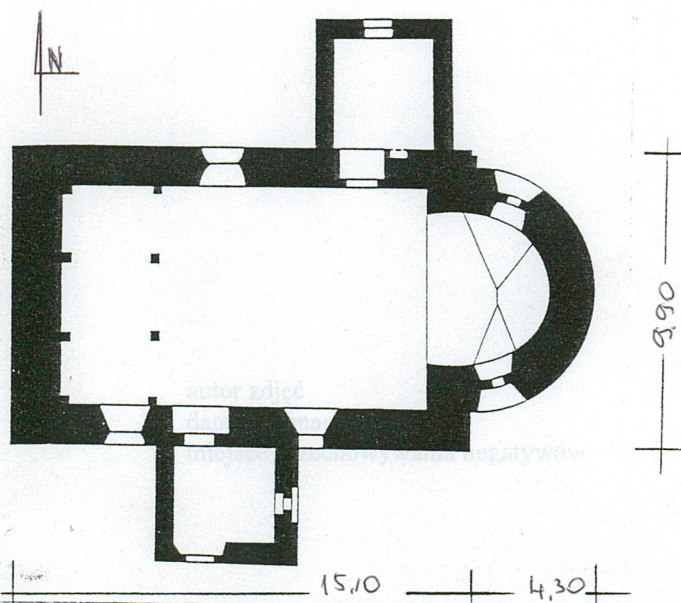
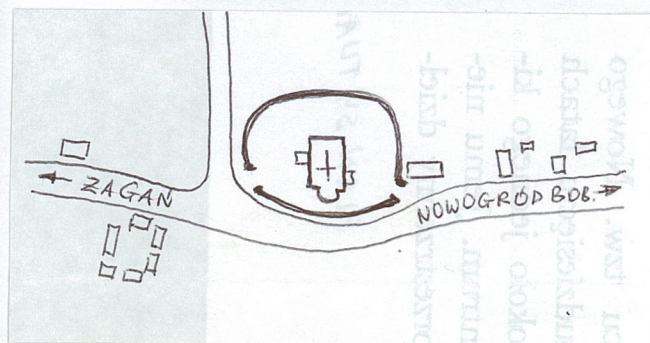
Parafia rzym.-kat. Nawiedzenia NMP
w Żaganiu, ul. Żarska 19

9. Użytkownik i jego adres.

Gmina wyznaniowa Stary Żagań

10. Rejestr zabytków.

nr 108, z dn. 16.07.1958

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Początek Starego Żagania wiąże się zapewne z osadą targową, funkcjonującą przy grodzie kasztelańskim. Lokalizacja grodu wzmiankowanego w 1202 roku, nie została dotąd ustalona. Po przeniesieniu targu na teren późniejszego Żagania, Stary Żagań przeobraził się w zwykłą, małą wieś, która miała jednak kościół. W 1284 roku przekazana ona została klasztorowi augustianów wraz z patronatem nad kościołem. We władaniu opactwa pozostał Stary Żagań aż do czasu sekularyzacji klasztoru w 1810 roku. Brak danych nie pozwala ściśle określić czasu powstania kościoła w Starym Żaganiu. Pierwotne wezwanie św. Wincentego oraz źródła pośrednie mogą wskazywać, że kościół wzniesiony został już w pierwszej połowie XII wieku. Nie zaprzeczają temu plan ani architektura świątyni. W latach 1596-1663 kościół pozostawał nie użytkowany. Odbudowę podjął opat żagańskiego konwentu augustianów Kacper II Fabrycy. Do ponownego użytku kościół oddany został w roku 1667. Wtedy zapewne dobudowano też zakrystię i poszerzono okna. W pierwszej połowie XVIII wieku dobudowano kruchtę. Przykościelny cmentarz, pierwotnie ogrodzony płotem, w XV wieku otoczony został kamiennym murem, a na początku XVIII wieku wzniesiono barokowe bramki. W nieznanym czasie w lico wewnętrzne muru otaczającego kościół wmurowano kamienne krzyże pokutne. Kościół zbudowany jest w stylu romańskim.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje).

Wieś leży przy drodze z Nowogrodu do Żagania. Kościół usytuowany jest po zachodniej stronie tej drogi, pośrodku wsi, na placu otoczonym kamiennym murem. Po stronie wschodniej drogi ciągnie się pasmo łąk, za którymi teren podnosi się skarpowo, po stronie wschodniej łągi nadbobrzańskie dochodzą do rzeki, położonej około 500m od drogi. Kościół **zbudowany** jest z kamienia narzutowego, wiązanego zaprawą wapienną, wschodni szczyt nawy z cegły. Absyda ma **sklepienie** krzyżowo-żebrowe na wspornikach w formie masek, a nawa i kruchta nakryte są drewnianymi stropami. **Więźba** dachowa drewniana, łączona kołkami, płatwiowo-stolcowa z łatkami. **Dach** kryty dachówką ceramiczną, karpówką kładzioną podwójnie w koronkę. Hełm, latarnia i ściany wieżyczki pokryte są blachą miedzianą, kładzioną w karo. **Posadzka** z łamanego marmuru. **Schody** na emporę muzyczną drewniane, zabiegowe. Drzwi z nawy do zakrystii oraz w przejściach kruchty drewniane, jednoskrzydłowe, na zawiasach pasowych. Kościół założony **na planie** wydłużonego prostokąta, z półkolistą absydą od strony wschodniej. Do nawy przylegają od północy prostokątna zakrystia, od południa prostokątna kruchta. Kościół posadowiony jest na owalnym placu, będącym niegdyś cmentarzem. Jego **bryłę** tworzą cztery zróżnicowane gabarytowo człony. Członem dominującym jest nawa, nakryta dachem dwuspadowym, z ośmioboczną wieżyczką pośrodku kalenicy, z latarnią, zwieńczoną iglicą i krzyżem na kuli. Absyda ma dach w kształcie półstożka, a zakrystia i kruchta dachy dwuspadowe. **Elewacje** zachodnie nawy i zakrystii oraz elewacje kruchty otynkowane; pozostałe mają lico kamienne. Oprócz kruchty, elewacje zwieńczone pod okapami dachów profilowanymi gzymsami. Elewacja wschodnia o wysokim szczycie przesłoniętym w dużej części półkolistą absydą z dwoma oknami o rozglifionych ościeżach, zamkniętych łukiem odcinkowym. Wschodnia ściana zakrystii ślepa, a w ścianie kruchty prostokątna wnęka po zamurowanym oknie. Elewacja południowa przesłonięta częściowo kruchtą, z wysoko umieszczonymi oknami po jej obu stronach. Okna zamknięte łukiem odcinkowym. Elewacja kruchty o trójkątnym szczycie konstrukcji szachulcowej, z otworem wejściowym zamkniętym łukiem odcinkowym. W szczycie prostokątne okno, zasłonięte drewnianymi okiennicami. Elewacja północna, we wschodniej części przesłonięta zakrystią, posiada jedno okno, analogiczne do okien w elewacji południowej. Zakrystia o wysokim szczycie, z prostokątnym otworem okiennym. **Wnętrze** nawy rozświetlają trzy szeroko rozglifione okna. Płaski strop zdobiony jest polichromią z motywem liści akantu. Empora muzyczna, wsparta na ośmiu czworobocznych słupach, ma prosty parapet z desek. Nawa otwarta do absydy arkadą półkolistego łuku tęczowego. Przejścia do zakrystii i kruchty zamknięte łukiem odcinkowym. W prezbiterium, oświetlonym dwoma oknami o rozglifionych ościeżach, krzyżowo-żebrowe sklepienie opiera się na płaskorzeźbionych maskach. W ścianie od strony południowej znajduje się nisza zamknięta drewnianymi drzwiczkami. Przesklepione kolebką wnętrze zakrystii oświetla od północnej prostokątne okienko. Kruchta ma wnękę po zamurowanym oknie od wschodu i dwa otwory drzwiowe, do nawy i na zewnątrz. Instalacje: elektryczna i odgromowa. Mur otaczający plac kościelny kamienny, nietynkowany. Korona nakryta dachówką. Murowany, niekubaturowe bramki otynkowane. Południowa prostokątna, nakryta dwuspadowym daszkiem z dachówki, z przejściem w postaci półkolistej arkady, zwieńczona trzema impostami. Impost środkowy okazalszy z **płyczną** stanowi postument dla kamiennej figury świętego Jana Nepomucena (1715 r.). Imposty boczne miały pierwotnie zwieńczenia w kształcie szyszki. Brama wschodnia w formie dwu czworobocznych słupów, zwieńczonych profilowanymi głowicami, nakrytymi czterospadowymi daszkami z resztkami impostów na szczycie.

14. Kubatura.	15. Powierzchnia użytkowa.	16. Przeznaczenie pierwotne. sakralne	17. Użytkowanie obecne. sakralne
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja.</p> <p>W latach 1988-1990 kościół poddano remontowi i renowacji. Wyreperowano pokrycie dachu i sygnaturki, usunięto tynki z elewacji nawy, absydy i zakrystii, wypoinowano kamienne lica. Zachodnie elewacje nawy i zakrystii oraz elewacje kruchty pokryto nowymi tynkami wapiennymi. Identycznej renowacji poddano także otaczający plac kościelny mur. We wnętrzu ceglane posadzki zastąpiono łamanym marmurem.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje).</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie.</p> <p>Stan techniczny obiektu dobry</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania).

22. Bibliografia.

H. Hoffmann, Die Katholischen Kirchen des Altkreises
Sagan, s.7-9; A. Heinrich, Geschichte des Fürstentums
Sagan das Jahre 1511, Sagan 1911

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury).

L. D. Schatzberg, widok kościoła od strony północno-wschodniej, rysunek z 1847;
fotografie kościoła z 1965r.

24. Uwagi różne.

25. Wypełnił

tekst St. Kowalski, sierpień 1999
plany D.Gierasimczuk, sierpień 1999
zdjęcia D.Gierasimczuk, sierp. 1999

26. Sprawdził

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZAŁĄCZNIK NR

1. Miejscowość.....Stary Żagań.....
2. Gmina..... Żagań.....
3. Województwo.....łubuskie.....

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ FIL. P. W. MATKI BOSKIEJ
KRÓLOWEJ POLSKI

5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Wkładkę założył: .....

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1995 r.

Stary Żagań

1. plan sytuacyjny
2. rzut przyziemia
3. widok od pn.-wsch.
4. widok od pn.-zach.
5. widok od pd.-wsch.
6. widok od pd.-zach.
7. widok bramy w ogrodzeniu
8. fotografia z 1965 r. – strona pd.
9. fotografia z 1965 r. – strona pn.
10. fotografia z 1965 r. – strona pd.-zach.
11. fotografia z 1965 r. – strona pd.-wsch.
12. strop polichromowany – wewnątrz

